«Автоматична сліпота» НАЗК: чому мільйонні офшори топчиновників проходять ревізії, а суди закривають 90% справ

Читать на русском | Додати як бажане джерело в Google

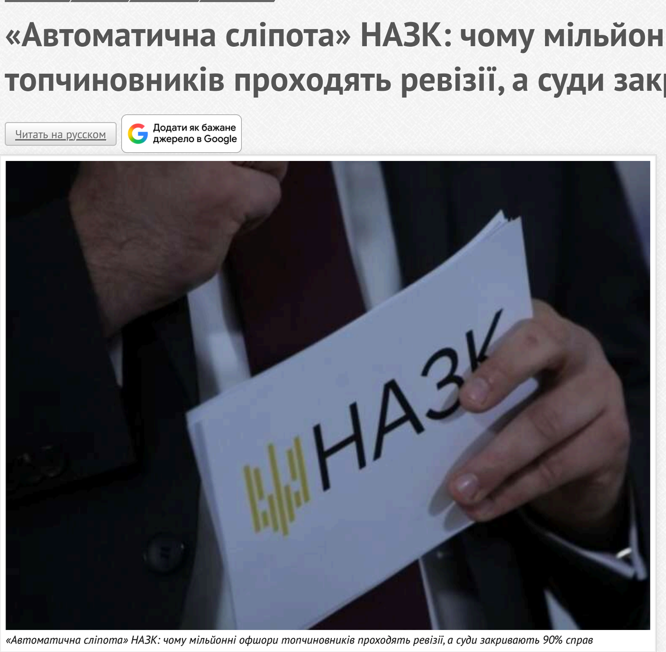

«Автоматична сліпота» НАЗК: чому мільйонні офшори топчиновників проходять ревізії, а суди закривають 90% справ

НАЗК освоює 600 млн грн бюджету на рік, виплачуючи середню зарплату в 100 тис. грн, але 90% справ про конфлікт інтересів суди просто викидають у смітник.

Свіжий аналіз трьох тисяч судових справ від видання NGL.media наочно довів, що Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) у 2026 році перетворилося на найдорожчий у світі лекторій із вишуканим кадровим бюджетом. Витрачаючи майже 600 мільйонів гривень платників податків на рік та забезпечуючи своїм топменеджерам мільйонні річні оклади, відомство Віктора Павлущика демонструє відверто декоративну ефективність. Понад половину складених протоколів суди закривають через банальний брак доказів чи прострочені дедлайни, а гучна статистика перемог «на папері» тримається виключно на зацькованих дрібних партійних бухгалтерах, які вчасно не здали квартальні звіти. Поки топкорупціонери масштабу Тетяни Крупи легко проходять «ручні перевірки» агентства, а Офіс Президента отримує від НАЗК режим абсолютного інформаційного затишку під час ревізій, єдиним реальним досягненням органу залишаються тренінги з лідерства, купівля Toyota Camry за ціною велосипеда власними співробітниками та вічне ухилення від незалежного зовнішнього аудиту.

Одним із центральних антикорупційних органів в Україні є Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке працює уже понад 10 років. Держава щороку витрачає на діяльність НАЗК майже 600 млн грн, а середня зарплата працівників агентства складає близько 100 тис. грн на місяць. Втім, попри такі витрати, результати роботи НАЗК відверто не вражають.

NGL.media проаналізували близько трьох тисяч справ, переданих до суду за результатами роботи НАЗК у 2020-2026 роках. Виявилося, що більшість з цих справ суди просто закривають.

Топкорупцію НАЗК самостійно майже не виявляє, а лише реагує на повідомлення НАБУ чи журналістів-розслідувачів. Наприклад, у відомій справі Тетяни Крупи спершу НАЗК виявило порушень на 356 тис. грн і лише після втручання НАБУ з'ясувалося, що там порушень на десятки мільйонів.

Самостійно працівники НАЗК перевіряють впродовж року лише близько однієї тисячі з понад 630 тис. декларацій, але за яким критерієм їх обирають невідомо. Загалом такими перевірками займається лише один з десяти працівників НАЗК, що очевидно недостатньо – решта читають антикорупційні лекції у школах, організовують виставки і таке інше.

То як можна оцінити реальну ефективність НАЗК? А от цього чітко ніхто не може сказати, бо нема незалежного аудиту. І не схоже, що такий аудит найближчим часом проведуть.

НАЗК запобігає, але не до кінця

Національне агентство з питань запобігання корупції займається широким спектром питань. Це не лише ведення реєстру декларацій і його аналіз, а й участь у законодавчих змінах, освіта, просвіта та ще чимало напрямів, які детально описані на сайті НАЗК. Навіть якщо подивитись на плани роботи НАЗК, видно, що більшість ресурсів витрачається на аналізу законопроєктів та просвітницькі функції: підготовка освітніх антикорупційних програм, проведення навчань для держслужбовців тощо.

Виміряти ефективність цих заходів складно, тому журналісти NGL.media зосередилися на показниках, які можна проаналізувати за допомогою відкритих даних. Йдеться передусім про результати перевірок декларацій держслужбовців.

Чому журналісти не брали офіційні дані НАЗК?

НАЗК публікує велику кількість статистичних даних. Однак це загальні цифри від усіх державних органів, що борються з корупцією. Корупційні злочини розслідують правоохоронні органи, деяку статистику ведуть міністерства, а інформацію про судові рішення публікує Державна судова адміністрація. Усі ці дані стікаються на сайт НАЗК і формують загальну статистику щодо стану боротьби із корупцією у країні. Показники конкретно у розрізі НАЗК агентство публікує у щорічних звітах, але ця статистика непослідовна і агрегована таким чином, що унеможливлює перевірку і зіставлення саме роботи агентства.

За законом НАЗК уповноважене складати протоколи про адміністративні правопорушення та збирати й передавати правоохоронцям матеріали, якщо виявляє ознаки кримінального правопорушення.

Адмінпротоколи складають і передають до суду, якщо:

- виявляють у деклараціях недостовірні відомості на загальну суму від 150 до 750 прожиткових мінімумів. Якщо порушення перевищують 500 прожиткових мінімумів, це підпадає уже під кримінальну відповідальність;
- декларація подана невчасно;
- є порушення щодо сумісництва, подарунків, конфлікту інтересів тощо.

NGL.media отримали за запитом від НАЗК номери усіх справ, переданих до суду впродовж 2020-2026 років. Щоб зрозуміти результативність роботи НАЗК, ми проаналізували майже 3000 таких справ, половина з яких – це протоколи про невчасне подання звітів політичними партіями. Ще чверть стосується помилок при декларуванні, і близько 10% справ – це конфлікт інтересів.

Мінімальна результативність

Аналіз NGL.media свідчить, що 52% усіх протоколів, складених НАЗК, суди просто закривають, а у справах про конфлікт інтересів цей показник сягає 90%. Ще у 5% справ фігурантів визнають винними, але звільняють від відповідальності.

В основному суди закривають справи з трьох причин: порушення термінів притягнення до відповідальності брак доказів чи малозначність порушення.

Цікаво, що починаючи з 2024 року кількість виграних НАЗК справ у суді зросла приблизно до 60%. Проте статистика покращилася насамперед завдяки справам про несвоєчасне звітування політичних партій. У кінці 2023 року набрав чинності закон, який відновив обов'язок партій звітувати щоквартально. Тому в НАЗК почали активно перевіряти, чи подають партії ці звіти, і якщо ні – складати адмінпротоколи. Ці справи простіше довести, ніж, скажімо, конфлікт інтересів, тому суди частіше визнають фігурантів винними.

Минулого року частка справ про партійні звіти становила близько 80% серед усіх виграних НАЗК у судах. Того ж року трохи покращилася ситуація зі справами про конфлікт інтересів, хоча у Громадській раді при НАЗК це все ще вважають поганим показником ефективності.

«Низька частка протоколів, за якими осіб визнано винними, може свідчити про проблеми якості підготовки адміністративних матеріалів або про проблеми судової практики, зумовлені неузгодженістю з нормативно-правовим регулюванням. Така статистика свідчить про наявні проблеми з виявленням правопорушень у сфері законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», – вказано у висновку Громадської ради при НАЗК за минулий рік.

Цікаво, що торік НАЗК спільно з експертами Центру політико-правових реформ провело дослідження судової практики розгляду протоколів про корупційні порушення за 2014-2024 роки. Результати деталізували у звіті майже на 170 сторінок, але суть можна описати приблизно так: за десять років проблема із закриттям справ та мінімальним покаранням за корупційні злочини особливо не змінилася.

Топкорупція поза увагою

Що стосується більш серйозних корупційних порушень, які вже тягнуть на кримінальну відповідальність, то в ідеалі саме НАЗК мало б першим виявляти таких фігурантів, як у справі «Мідас», і передавати інформацію у НАБУ – але на практиці так не виходить.

Близько 630 тис. українських посадовців щороку подають декларації, проте перевірити кожну з них фізично неможливо. Раніше працівники НАЗК проводили перевірки за рівнем посади службовців. З початком війни перевірки зупинили і відновили лише наприкінці 2023 року. Тоді ж змінився підхід до перевірки. Тепер усі декларації проходять автоматизовану перевірку: їх автоматично зіставляють з держреєстрами і базами даних, і якщо виявляються невідповідності, то декларанти отримують про це повідомлення, щоб при подачі наступної декларації врахувати помилки.

Паралельно деякі декларації відбирають на окрему поглиблену перевірку, яку проводять безпосередньо працівники НАЗК. Детальний алгоритм відбору таких декларацій приховують, відомо лише, що задіяна система логічного та арифметичного контролю. На поглиблену перевірку щороку потрапляє лише близько тисячі декларацій.

Автоматизовані процеси створювалися як допоміжний механізм для ретельного аналізу декларацій, але на практиці працюють недосконало. Недоброчесний декларант може вказати у декларації лише базові дані, що на 100% збігаються з держреєстрами – і система не спрацює, бо просто нема з чим порівнювати. Офшори, готівка, навчання дітей за кордоном – все це поза межами автоматичного контролю.

«Збільшення автоматизації процесів мало б компенсувати брак людського ресурсу. І це справді кількісно збільшує показники перевірок, але якісно вони не дають того результату, який би відповідав запиту суспільства», – пояснює NGL.media юридична радниця Transparency International Ukraine Наталія Січевлюк.

Наочним тут є нещодавній кейс із колишнім міністром енергетики Германом Галущенком, якого НАБУ затримало за підозрою у відмиванні близько 12 млн доларів через офшорні компанії. При цьому його декларації успішно проходили автоматизовану перевірку. На думку Наталії Січевлюк, якби хтось у НАЗК особисто перевірив декларації Галущенка, то ознаки незаконного збагачення могли б виявити значно раніше.

Втім, проблема не лише в автоматизації. Навіть коли декларація потрапляє на ручну перевірку, це ще не гарантує, що НАЗК виявить справжній масштаб порушень. Яскравим прикладом є справа Тетяни Крупи, яку підозрюють у незаконному збагаченні на 160 млн грн. Її декларація за 2023 рік потрапила на ручну перевірку, за підсумками якої НАЗК виявило недостовірні відомості на 356,4 тис. грн, що підпадає лише під адміністративну відповідальність. А вже після її затримання, коли в її кабінеті і вдома знайшли мільйони доларів готівкою, НАЗК провело повторну перевірку тієї ж декларації – і заявило про порушення на 18,4 млн грн, що підпадає уже під кримінальну відповідальність.

«Загалом із року в рік одна і та сама статистика, що по недостовірних відомостях виявляють багато порушень, а необґрунтованих активів і ознак незаконного збагачення – значно менше. А це якраз і формує головний запит і в суспільства, і в міжнародних партнерів. Бо як ми б не хотіли, щоб вони боролися з корупцією на всіх рівнях, все одно всі розуміють, що під час війни найбільш шкідливою є саме топкорупція», – каже Наталія Січевлюк з Transparency International Ukraine.

Цю думку підтверджують і звіти НАЗК. Наприклад, минулого року за підсумками моніторингу способу життя агентство зробило висновок щодо ймовірного незаконного збагачення 94 посадовців – проти 505 декларацій з ознаками недостовірного декларування.

Чим відрізняється повна перевірка і моніторинг способу життя?

Повна перевірка декларації – це детальний аналіз її змісту за участі працівника НАЗК, який звіряє дані з реєстрами, оцінює вартість вказаних і перевіряє на відповідність задекларованим доходам.

Натомість під час моніторингу способу життя НАЗК збирає інформацію про те, як людина живе насправді, і порівнює це з тим, що задекларовано. Для цього використовують ЗМІ, соцмережі (Instagram, Facebook), фото, чеки, квитки, дані держреєстрів тощо. Якщо НАЗК отримало дозвіл від правоохоронців, воно також може використовувати матеріали кримінальних проваджень. Окремо передбачене право перевіряти майно, офіційно записане на інших осіб – якщо є підстави вважати, що декларант фактично ним розпоряджається.

За словами голови парламентського комітету з питань антикорупційної політики Анастасії Радіної, питання про пріоритезацію посадовців для перевірки НАЗК піднімалося у Верховній Раді неодноразово, втім безрезультатно.

«Нема мети перевіряти 600 тисяч декларацій на рік. Є мета зробити такий ризикоорієнтований підхід, щоб із [загального] масиву вміти виділити ці декларації, які в першу чергу заслуговують уваги. І щоб декларанти також відчували, що декларації подаються не марно. Чи це реалізовано? Як на мене, ні», – каже Радіна.

За її словами, у проведенні повних перевірок та моніторингу способу життя НАЗК орієнтується насамперед на правоохоронну систему.

«У НАЗК ще минулого року нам відповіли, що концентруються вони в першу чергу на запитах від правоохоронних органів. Тобто в нас центральний орган виконавчої влади, функція якого проводити моніторинг способу життя, і таким чином визначати, на кого або на що є сенс звернути увагу правоохоронним органам – починає працювати тоді, коли ті самі звернули на це увагу», – вважає Анастасія Радіна.

Оскарження результатів роботи НАЗК

Якщо дивитись суто на цифри, НАЗК справді працює: минулого року в кожній другій перевіреній декларації знайшли порушення – недостовірні відомості на 3,8 млрд грн, ознаки незаконного збагачення на 460 млн грн. Але реальних вироків – одиниці. До того ж частину результатів перевірок фігуранти успішно оскаржують у суді.

NGL.media підрахували, що упродовж 2020-2025 років вони подали 104 позови, з яких 88 позовів (85%) суди задовольнили.

У листопаді минулого року Київський окружний адміністративний суд скасував результати перевірки декларації першої проректорки Полтавського державного аграрного університету Валентини Аранчій. Працівники НАЗК виявили недостовірні відомості на 1,7 млн грн. Утім, суд постановив, що вони порушили терміни проведення перевірки і вийшли за межі своїх повноважень. Зараз ця справа перебуває в апеляції.

Сотні бюджетних мільйонів

Минулого року НАЗК отримало з держбюджету 1,36 млрд грн, з яких 768 млн грн передало на фінансування політичних партій. На свою ж діяльність торік агентство витратило 593 млн грн.

Куди пішли ці гроші? Майже повністю на зарплати, а решта – переважно на обладнання, комунальні та інші послуги.

Торік НАЗК виплатило своїм працівникам 505 млн грн, тобто 84% від всієї суми. Торік у агентстві працювали 413 людей, тобто середня річна зарплата працівника НАЗК склала близько 1,2 млн грн на рік.

Втім, голова НАЗК Віктор Павлущик торік задекларував понад 4 млн грн зарплати. Більш як три мільйонів отримали і його заступники – Сергій Гупяк та Дмитро Калмиков. Керівниця управління з проведення повних перевірок Юлія Кулікова вказала у своїй декларації 2,2 млн грн зарплати за рік.

При цьому перевірками декларацій і моніторингом способу життя, задля чого і створювали НАЗК, займається лише близько 10% працівників агентства, стверджує Катерина Бутко, голова Громадської ради при НАЗК.

«В агентстві є відділ просвіти, який займається, до прикладу, шкільними програмами про корупцію. Є відділ, який займається антикорупційною експертизою – аналізом корупційних ризиків у законопроєктах. Плюс, звісно, велика частина людей, яка працює над антикорупційною стратегією, викривачами, лобіюванням», – пояснює Бутко.

Брак людських ресурсів – постійна відповідь керівників агентства на критику їхніх результатів, каже Анастасія Радіна. Вона ж вважає, що проблема радше у розподілі ресурсів.

«Ми говорили, що агентству варто збільшити штатну чисельність людей у відділах, які займаються перевірками декларацій або моніторингом способу життя. І нам кажуть: нічого не вийде, бо мало людей. Але при цьому, щоб, наприклад, прочитати лекцію про шкоду корупції, ці люди знаходяться, – пояснює Анастасія Радіна у розмові з NGL.media. – Я скептично ставлюся до можливості центрального органу виконавчої влади займатися просвітницькою роботою. Щоб мати результат у цьому, потрібно значно більше ресурсу, а не одноразові лекції на тему: «Не бери хабар!», «Пильнуй» та з іншими соціалістичними гаслами».

Допомога від міжнародних донорів

НАЗК також фінансують уряди інших країн – ЄС, США, Великої Британії, Канади, Швейцарії. За шість років агентство отримало від іноземних донорів понад 100 млн грн, у тому числі майже 30 млн грн від ЄС.

Наприклад, ЄС оплачував для НАЗК соціологічні опитування, розробку антикорупційної стратегії, тренінги з оцінки ризиків, поїздки до Румунії, програмне забезпечення. Також ЄС допомагав фінансово при розробці концепції моніторингу способу життя. А відразу після російського вторгнення у 2022 році навіть постачав НАЗК бронежилети і балістичні шоломи.

Згідно з документами щодо міжнародної технічної допомоги НАЗК, які є в розпорядженні NGL.media, європейці оплатили тренінг з лідерства для голови НАЗК Віктора Павлущика і курси англійської мови для працівників, а також фінансували просвітницьку діяльність НАЗК – розробку стратегії доброчесності для навчальних закладів. У межах цієї допомоги працівники НАЗК провели тренінги у школах і передали їм посібники «Антикорупційного курсу для 9 класу».

До початку 2025 року активно підтримувало НАЗК і Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зокрема, за американські гроші був створений портал викривачів, де можна анонімно повідомити про факти корупції і навіть отримати 10% від суми завданих державі збитків.

Цей портал запустили у вересні 2023 року. Наразі НАЗК повідомляло лише про дві виплати викривачам, хоча в обох випадках викривачі повідомляли НАБУ, а не НАЗК.

Потрапити у НАЗК без перевірки легко

Для охочих приєднатися до команди НАЗК, починаючи з 2020 року, запровадили відкриті конкурси. Усі кандидати проходили тестування та співбесіди за участі членів Громадської ради при НАЗК. Перед призначенням вони також проходили спеціальні перевірки – в тому числі декларацій та доброчесності.

Перевіряють працівників і після призначення. Цим займається відділ внутрішнього контролю НАЗК, у якому працює семеро людей. Торік цей відділ провів шість повних перевірок декларацій працівників та 92 перевірки інформації щодо кандидатів.

Порядок найму в НАЗК, як і в інших державних структурах, змінило повномасштабне вторгнення – з травня 2022 року всі призначення відбуваються без конкурсної процедури. Були призупинені і співбесіди, і спецперевірки.

«Є кадровий відділ НАЗК, який обробляє резюме. Час від часу вони звітують громадській раді щодо того, кого найняли, скільки людей подалося тощо. Але самих співбесід і конкурсів не відбувається», – пояснила голова Громадської ради при НАЗК Катерина Бутко.

Під час аналізу декларацій діючих працівників НАЗК аналітики NGL.media очікувано виявили у деяких з них інформацію, що викликає сумніви у доброчесності.

До прикладу, спеціалістка відділу формування доброчесності Ганна Дігтяренко у 2023 році придбала автомобіль Toyota Camry 2007 року випуску лише за 45 тис. грн. Це надзвичайно дешево, оскільки такі автомобілі коштують, як правило, у 6-8 разів дорожче. Дігтяренко відмовилася спілкуватися з NGL.media.

Ще одна працівниця агентства Наталія Погоріло навесні минулого року отримала у подарунок квартиру в Києві площею 60 м2, оцінивши її у 200 тис. грн. При цьому реальна вартість квартир у її будинку стартує від 50 тис. доларів. «Це подарунок від рідного брата, – пояснила Наталія Погоріло. – Коли він коли оформлював договір дарування, то вказав таку ціну». Проте вона відмовилась пояснити походження грошей у брата на такий подарунок.

В управлінні формування політики у сфері запобігання корупції НАЗК працює Софія Циктіч, донька «судді Майдану» Віталія Циктіча. Вона влаштувалася на роботу в НАЗК у 2024 році, продовжуючи навчатися у КНУ ім. Т. Шевченка. Вже за рік Софія через приватизацію стала власницею київської квартири площею близько 90 м2. Йдеться про житло, яке трьома роками раніше її батько отримав як службове.

Зазначимо, що «схема» з приватизацією службового житла поширена серед суддів – вони приховують нерухомість, реєструючи її на родичів (Віталій Циктіч, зокрема, роками користувався квартирою, оформленою на матір-пенсіонерку). Посадовці отримують службове житло, оскільки нібито не мають власного – і через кілька років приватизують його. При цьому, у випадку суддів, зарплата дозволяє їм легко придбати власне житло – а не забрати собі нерухомість, яку можуть потребувати інші, менш забезпечені службовці.

Зрештою, Віталій Циктіч так і зробив – минулого року він купив за майже 4 млн грн квартиру у київському ЖК «Нивки-Парк», а також два автомобілі Mercedes, за які заплатив ще майже 2 млн грн.

Зручний антикорупційний орган

У липні минулого року Верховна Рада ухвалила закон, що суттєво обмежував незалежність НАБУ та САП у боротьбі з корупцією. Проти цього рішення, що спровокувало багатотисячні протести, виступили громадські активісти, частина нардепів, міжнародні партнери. Врешті закон скасували.

При цьому НАЗК як орган, що формує антикорупційну політику, ці події взагалі не коментував. Перша публічна заява голови агентства Віктора Павлущика з'явилася лише через три місяці.

«Головне, що мало б, на мою думку, тоді зробити НАЗК – прокоментувати цю історію публічно, сказати, що вона не нормальна. Тому що саме НАЗК відповідає загалом за антикорупційну політику в державі. І нагадати, що незалежність НАБУ і САП є частиною, в тому числі і наших міжнародних зобов'язань, і антикорупційної стратегії тощо», – вважає голова Громадської ради при НАЗК Катерина Бутко.

За словами Анастасії Радіної, НАЗК взагалі могло зупинити голосування у Верховній Раді, оскільки має право зупинити розгляд будь-якого законопроєкту на строк до десяти днів для проведення експертизи. Але тоді НАЗК не скористалося цією можливістю.

Схожа логіка роботи – нічого не повідомляти – проявилася і в іншому випадку. В лютому 2025 року НАЗК розпочало повну перевірку декларації тодішнього керівника Офісу президента Андрія Єрмака. Проте, відступаючи від встановленого порядку, агентство не публікувало жодної інформації про початок чи результати перевірки аж до звільнення Єрмака. Причиною назвали лист «від державного органу з вимогою обмежити доступ до інформації про перевірку у зв'язку із застосуванням до декларанта заходів захисту».

За інформацією Анастасії Радіної, лист направила СБУ. «Для НАЗК цей лист взагалі не мав би бути ніякою правовою підставою. Це взагалі ніяким чином не передбачено порядком перевірки декларації, щоб інші органи диктували НАЗК закривати інформацію про перевірки», – пояснює голова парламентського комітету з питань антикорупційної політики.

Радіна вважає, що єдиним поясненням поведінки НАЗК могло бути лише «забезпечення комфорту» для Андрія Єрмака. «Для того, щоб дуже поважну людину не відволікали погані журналісти від державницьких справ питаннями, що перевіряють декларацію. Я не бачу жодного іншого пояснення. Абсолютно всі посадовці проходять перевірку декларації прекрасно, світячись в цьому онлайн-реєстрі НАЗК. Ніхто від цього не помер і не став гірше виконувати свої службові обов'язки», – зазначає депутатка.

Зазначимо, що питання про незалежність НАЗК також постали і восени 2025 року – після публікації так званих «плівок Міндіча». Згідно із записами НАБУ, у травні 2025 року, ймовірно, керівник підрозділу безпеки «Енергоатому» Дмитро Басов нібито передав 20 тис. доларів хабаря до НАЗК. Тоді голова агентства Віктор Павлущик повідомив про внутрішнє розслідування – яке, зрештою, не виявило причетності працівників НАЗК до справи «Мідас».

«Не досягли порогу неефективності»

Відповідно до закону «Про запобігання корупції», агентство має проходити незалежний аудит кожні два роки. Втім, за майже 10 років існування НАЗК його провели лише раз – за 2020–2021 роки.

Наприкінці 2019 року агентство очолив Олександр Новіков – колишній прокурор. Він мав повністю перезавантажити НАЗК після головування Наталії Корчак та Олександра Мангула. Тоді агентство практично не перевіряло майно посадовців, а працівники – нібито отримували розпорядження від Адміністрації президента щодо того, чиї декларації не перевіряти. У самої ж Корчак журналісти знайшли незадекларовране майно.

Аудит перших двох років роботи Олександра Новікова опублікували лише у липні 2023 року. Як розповідає керівниця Громадської ради при НАЗК Катерина Бутко, цей аудит мав би показати ефективність роботи, перш за все, керівництва агентства. Але з огляду на те, що готували його півтора року – результати мало на що вплинули.

«Після того, як новий керівник, обраний на прозорому конкурсі, пропрацював перші два роки, його роботу перевіряють аудитори. І вони вказують на те, що потрібно покращити – щоб керівник мав можливість зробити це ще за час своєї каденції. А тут ми отримали звіт уже тоді, коли людина вже от-от піде з посади, і керівнику НАЗК від цього аудиту, скажімо, ні холодно ні жарко», – пояснює Бутко.

Роботу Олександра Новікова незалежні аудитори оцінили радше позитивно: упродовж 2020–2021 років агентство під його керівництвом виконало 72% показників, визначених для перевірки. Але в самому висновку вони так і не змогли визначити, чи працює агентство ефективно.

«Діяльність НАЗК протягом періоду оцінювання загалом не досягла порогу неефективності. Однак за результатами оцінки виконання НАЗК критеріїв і загальної думки комісії про діяльність НАЗК протягом зазначеного періоду комісія утрималася від того, щоб зробити висновок про ефективність НАЗК», – йдеться у звіті.

На думку Катерини Бутко, одна з проблем полягає саме у критеріях, затверджених урядом. Їх надто багато, щоб можна було чітко відповісти на питання: чи добре працює НАЗК, чи погано.

«Сама ідея аудиту має бути дещо переосмислена. Тоді був список критеріїв Кабміну на 80 сторінок, за яким уже рухалися аудитори. Але щоб результат був ефективним, показники мають визначати самі аудитори – і зосереджуватися на, нехай, 10 основних. А не, вибачте, оцінювати, наскільки чисті туалети», – пояснює Бутко.

Чому наступні аудити так і не відбулися? Міністерство юстиції досі не запровадило критерії, за якими аудитори перевірятимуть агентство. При цьому, як вказує Transparency International Ukraine, Мін'юст консультувався з НАЗК щодо показників – фактично дозволяючи агентству впливати на те, як їх оцінювати.

Чи буде новий аудит?

Наразі останньою незалежною оцінкою роботи НАЗК є звіт Європейської комісії. Там, зокрема, звернули увагу на непрозорість автоматизованої перевірки декларацій. Правила, за якими обирають декларацію для перевірки, є непублічними – а отже, оцінити, наскільки алгоритм ефективний і незалежний від стороннього впливу, неможливо. Також у Єврокомісії наголосили: новий аудит необхідно провести, і якнайшвидше.

У листопаді 2025 року у Верховній Раді зареєстрували законопроєкт, який має розблокувати та загалом змінити процедуру аудиту НАЗК. По-перше, уряд повинен буде сформувати оцінювальну комісію. По-друге, критерії оцінювання НАЗК встановлюватиме сама комісія, а не уряд через Мін'юст.

«Правильний підхід до вирішення цього питання був би такий: надати аудиторам, яких рекомендують Кабміну міжнародні партнери, можливість самостійно визначати критерії аудиту. Такий аудит проходили НАБУ і АРМА під час повномасштабного вторгнення», – розповідає Анастасія Радіна.

Власні звіти НАЗК, на її думку, не можна вважати об'єктивною оцінкою. «Мета аудиту, вона, власне, і полягає в тому, щоб зовнішні незалежні гравці сказали: «Так, а правдивий звіт чи ні?». Ми ж із якихось причин змушуємо, наприклад, дітей складати незалежне оцінювання, а не просто приймаємо оцінки класних керівників і вчителів по предметах», – пояснює Радіна.

У відповіді НАЗК на запит NGL.media у НАЗК заявили, що «повністю підтримують проведення зовнішньої незалежної оцінки».

«Назвати «історію успіху» НАЗК, виокремити одну із функцій агентства і в ній виокремити кейс, який був успіхом – я не можу. Разом із тим, на жаль, я можу виокремити багато точкових випадків, які змушують нас ставити питання про те, наскільки ефективно вони працюють», – стверджує Анастасія Радіна.

Автор: Марія Горбань і Катерина Родак

Теги: Радина Анастасия | Декларація | декларация | Декларации | законопроєкт | Законопроект | Крупа Татьяна | Павлущик Виктор | Бюджет | Корупция | Корупція | Нацагентство по предотвращению коррупции (НАПК) | НАПК | НАЗК

Максим Левченко
ВИПУСКОВИЙ РЕДАКТОР

24 червня 2026 г., 16:18 | Переглядів: 1486 | Коментарі: 0

Роздрукувати | Надіслати товаришу